

Betrapping op heterdaad bij overspel: een eeuwenoude strafverminderende verschoningsgrond ... voor de man: een Brugse casus, 1555

Betrapping op heterdaad bij overspel: de theorie

De wet van 24 november 1997 strekkende om het geweld tegen partners (en meer specifiek tegen de gehuwde vrouw¹) tegen te gaan, schafte artikel 413 van ons Belgisch Strafwetboek af². Dit artikel, dat meer dan 130 jaar ongewijzigd van kracht bleef³, bepaalde dat doodslag, verwondingen en slagen verschoonbaar waren, wanneer zij gepleegd werden door één van de echtgenoten op de andere echtgenoot en zijn medeplichtige, op het ogenblik dat hij hen op heterdaad betrapt bij overspel. Die verschoning leidde tot strafvermindering, niet tot strafuitsluiting. De echtgenoot die fysiek geweld gebruikte kon hoogstens tot een gevangenisstraf van vijf jaar, niet tot levenslange dwangarbeid worden veroordeeld (art. 394 en 414 Strafwetboek)⁴.

Art. 413 was reeds in het Strafwetboek van 1867 opgenomen. Het bevatte toen geen spectaculaire nieuwigheid. Zoals J.J. Haus in zijn rapport voor het parlement aangaf, was dit artikel slechts een technische

---

1 Zie het wetsvoorstel ingediend door mevrouw Lizin, Senaat. Gedrukte stukken, 1995-1996, 1-269/1, p. 2-5.

2 B.S., 6 februari 1998, 3353. De motivering voor de opheffing was dat men voor de mishandeling van een echtgenote in de huiselijke kring een gelijke behandeling wenste als voor geweld gepleegd tegen ouders of andere bloedverwanten in de opgaande lijn. In Frankrijk werd artikel 324 C.P. reeds veel eerder opgeheven: H. Angevin, *Atteintes volontaires à la vie*, Jurisclasseur pénal code, 2, Parijs, 1995, 25 en 29 (nr. 177 en 209).

3 Het artikel werd ingevoerd bij de publicatie van het Strafwetboek van 8 juni 1867.

4 J.S.G. Nypels, *Législation criminelle de la Belgique ou commentaire et complément*

verbetering van art. 324 van de Napoleontische 'Code pénal' van 1810⁵. Art. 324 C.P. kende die verschoningsgrond evenwel alleen toe aan de man die zijn, op heterdaad betrapte, vrouw doodde (en niet omgekeerd). De betrapting moest bovendien gebeurd zijn in de echtelijke verblijfplaats en er gold geen verschoning voor de man die zijn vrouw in die omstandigheden sloeg of verwondde⁶. Daarmee volgde art. 324 C.P. een eeuwenoude rechtsregel die reeds in het Romeins recht was te vinden.

Het Romeins recht behandelde het recht van de echtgenoot om zijn overspelige echtgenote en haar medeplichtige te doden in aansluiting op een gelijkaardig recht van de vader ten aanzien van zijn overspelige dochter⁷. De 'Lex Julia de adulteriis coercendis' (D. 48, 5, 20) liet toe dat een vader zijn overspelige dochter en haar medeplichtige doodde wanneer hij hen op heterdaad betrapte⁸. Voorwaarden waren evenwel dat de dochter nog onder zijn vaderlijk gezag stond⁹, dat de betrapting op heterdaad in zijn huis of dat van zijn schoonzoon geschiedde¹⁰ en dat de vader niet alleen de medeplichtige maar ook zijn dochter doodde¹¹. Dit recht om te doden, dat deel uitmaakte van het vaderlijk gezag, vond zijn grondslag in de hevige verontwaardiging of woede die de vader onderging bij de betrapting op heterdaad en waardoor hij de controle over zijn daden verloor¹². Wanneer de vader alleen de medeplichtige en niet

---

du Code pénal Belge, 3, Brussel, 1868, XXX en 229-230 (rapport J.J. Haus); Id, *Le Code pénal belge interprété*, 2, Brussel, 1878, 388-395.

5 Nypels, *Législation criminelle...*, 229-230.

6 Art. 324 C.P.: «Néanmoins, dans le cas de l'adultère, prévu par l'art. 336, le meurtre commis par l'époux sur son épouse ainsi que sur le complice, à l'instant où il les surprend en flagrant délit dans la maison conjugale, est excusable». Meer uitleg over dit artikel bij: A. Chauveau en F. Hélie, *Théorie du Code pénal*, Brussel, 1845, 2, 169-172. De 'Code pénal' van 25 september-6 oktober 1791 bevatte hieromtrent geen bepaling.

7 Chauveau en Hélie, *Théorie du Code pénal*, 169-170; A. Laingui, *La responsabilité pénale dans l'ancien droit (XVI-XVIII siècles)*, Parijs, 1970, 303-314.

8 D. 48, 5, 24 (23) pr: 'in ipsa turpitudine filiam de adulterio deprehendat (...) in ipsi rebus Veneris deprehensum occidi

9 D. 48, 5, 21 (20): 'Patri datur jus occidendi adulterum quam in potestate habet'; D. 48, 5, 21; Sent. Pauli, 2, 26, 1.

10 D. 48, 5, 23 (22), 2: 'Jus occidendi patri conceditur domi suae (...) vel in domo generi'.

11 D. 48, 5, 24 (23): '...debet prope uno ictu et uno impetu utrumque occidere'.

12 D. 48, 5, 33 (32), 2, pr: 'quia lex parem in eos, qui deprehensi sunt, indignatio-

zijn dochter doodde, was er volgens het Romeins recht geen sprake van een onberedeneerde woede. In dit geval viel de vader onder de toepassing van de 'Lex Cornelia de sicariis' die de doodslag betuugde¹³.

In tegenstelling met de vader, had de echtgenoot die zijn vrouw op overspel betraptte, in beginsel geen recht om zijn vrouw te doden. Papianus verantwoordde dit door te stellen dat de vaderlijke genegenheid ten aanzien van een dochter belette dat een vader al te vlug ontspoorde in de uitoefening van zijn recht tot doden, terwijl op de impulsiviteit van de echtgenoot geen enkele rem stond¹⁴. Wel moest de echtgenoot in dit geval niet met de gewone straf voor doodslag, maar met een mindere straf worden gestraft¹⁵. Ook hij handelde immers in een situatie van hevige woede of verontwaardiging, die een strafvermindering wettigde¹⁶. Zo hij van nederige afkomst was, moest men hem een eeuwigdurende dwangarbeid opleggen. Indien hij van eerbiedwaardige afkomst was, volstond de verbanning naar een eiland¹⁷.

Volgens Augustus mocht de echtgenoot bij uitzondering toch de medeplichtige van zijn overspelige echtgenote (niet deze laatste) doden wanneer deze medeplichtige van minderwaardige afkomst was, zoals een man van lichte zeden, een slaaf, een vrijgelatene of een strafrechtelijk veroordeelde¹⁸. Justinianus ten slotte versterkte die maritale macht door de echtgenoot straffeloosheid te verzekeren wanneer hij een man doodsliep die hij aantrof in zijn woning en die

---

nem exigit et severitatem requirit.'; Collatio, 4, 2, 6.

13 D. 48, 5, 33 (32): '...nam si alterum occidit, lege Cornelia reus erit'.

14 D. 48, 5, 23 (22), 4: '...quod plerumque pietas paterni nominis consilium pro liberis capit: ceterum mariti calor et impetus facili decernentis fuit refrenandus.'

15 D. 29, 5, 3; D. 48, 5, 39 (38), 8: 'Si maritus uxorem in adulterio interfecerit, non utique legis Cornelia de sicariis poenam excipiet, ...'.

16 D. 48, 5, 39 (38), 8: '...ultimum supplicium remitti potest, cum sit difficillimum iustum dolorem temperare ...'.

17 D. 48, 5, 39 (38), 8: '...sufficiet igitur, si humilis loci sit, in opus perpetuum tradi: si qui honestior, in insulam relegari'; D. 29, 5, 3; D. 48, 8, 1, 5; Collatio, 4, 3, 6; Sententiae Pauli, 2, 26, 5.

18 D. 48, 5, 25 (24), pr. '... in adulterio uxoris occidere eum, qui leno fuerit quive artem ludricam ante fecerit in scaenam saltandi cantandive causa prodierit iudiciove publico damnatus neque integrum restitutus erit, quive libertus eius mariti uxorisve, patris matris, filii filiae utrius eorum fuerit (...) quive servus. Et praecipitur, ut maritus, qui horum quem occiderit, uxorem sine mora dimittat.'

hij, als verdacht van overspel met zijn vrouw, tot driemaal toe schriftelijk had aangemaand om uit de buurt van zijn vrouw te blijven¹⁹.

Deze Romeinsrechtelijke teksten werden in de 16de tot 18de-eeuwse strafrechtsleer en rechtspraak gerecipeerd. Filips Wielant, die als eerste in de Nederlanden een zelfstandig traktaat over het strafrecht schreef, behandelde deze materie in zijn 'Corte instructie in materie criminele' van 1510. De vader die 'in hitte' de man doodde die bij zijn dochter sliep, kon volgens hem gestraft worden wegens doodslag, maar kon ook een genadebrief krijgen bij de vorst wanneer die medeplichtige een vreemdeling was die hij 's nachts in zijn woning aantrof. Datzelfde recht kwam toe aan de echtgenoot die zijn vrouw op heterdaad bij overspel betrapte²⁰.

Wielant herwerkte die 'Corte instructie' rond 1515. Meteen ging hij uitvoeriger in op deze problematiek. Een vader kon de medeplichtige aan overspel met zijn gehuwde dochter doden, op voorwaarde dat hij hem aantrof in zijn huis of dat van zijn dochter en met zijn dochter 'aan het werk was'. Onder dat laatste verstond Wielant dat de medeplichtige met de dochter ofwel in of op het bed lag ofwel met haar in een kamer 'aan het kussen of lekken' was. De vader moest bovendien niet alleen de medeplichtige maar ook zijn dochter doden, of haar ten minste zo toetakelen dat het duidelijk was dat hij ze wilde doden.

Een echtgenoot kon volgens Wielant ook de medeplichtige aan overspel met zijn vrouw doden, op voorwaarde dat hij hem (in zijn eigen huis of elders) op heterdaad betrapte en die medeplichtige 'vilain ende niet edele' was. Was de medeplichtige daarentegen van adel, dan kreeg de echtgenoot wel een straf, zij het niet de gewone straf wegens doodslag maar een mindere straf, zoals een verbanning. Een echtgenoot kon ook straffeloos de man doden die hij verdacht van overspelige intenties met zijn vrouw, en die zijn vrouw probeerde te verleiden.

19 C, 9, 9, 30; Nov.117, 15, pr: '...si quis forsan suspicatur aliquem velle suae uxoris illudere castitati et contestationes ei ex scripto tres destinaverit habentes testimonia virorum fide dignorum, et post hastus ex scripto contestationes invenerit eum convenientem suae uxoris aut adulteri aut in popinis aut in suburbanis, esse licentiam marito propriis manibus talem perimere.'

20 Filips Wielant, *Verzameld werk*, I, *Corte instructie in materie criminele*, uitg. J. Monballyu, Brussel, 1995, cap. 102, 17, p. 111.

den ('solliciteren') ondanks een drievoudig herhaald verbod, in aanwezigheid van drie eerbare mannen, om met haar contact te hebben²¹.

Joost de Damhouder, die het werk van Wielant schaamteloos plagieerde, nam Wielants interpretaties van het Romeinse recht letterlijk over. Wel ging hij nader in op de definitie van de betrapping bij heterdaad. 'Aan het werk zijn' betekende volgens hem niet alleen dat de overspelige dochter met haar medeplichtige in bed lag, maar ook dat beiden in een kamer bezig waren 'oneerlick ende luxurieuselick, met smeevende ende vilayne woorden of tasten(de) de borsten of andere onschamelheden, elckanderen cussende ende leckende'. Dergelijke daden waren volgens Damhouder 'voorspelen van toverspel'²².

Wielant en de Damhouder stonden niet alleen met deze ruime interpretatie van de betrapping op heterdaad. Zij volgden de glossatoren²³ die stelden dat het voor een 'betrapping op heterdaad' niet nodig was dat de vader, respectievelijk echtgenoot, zijn dochter, respectievelijk echtgenote, aantrof op het ogenblik dat zij de geslachtsdaad stelden. Het volstond dat de dochter, respectievelijk echtgenote, met hun medeplichtige waren aangetroffen in een situatie waarover er zonder twijfel kon gesteld worden dat het overspel had plaatsgevonden of zou plaatsvinden. Het klassieke voorbeeld hiervan was dat zij samen in een bed lagen²⁴.

Een geval uit de praktijk

In (uitgegeven en onuitgegeven) strafrechtspraktijk zijn nauwelijks gevallen aan te treffen die deze rechtsleer bevestigen of tegenspreken²⁵.

---

21 *Ibidem*, cap. 81, 5, 7-9 en 90, 11-18, p. 206 en 216-217. In zijn derde versie (1519) herhaalde Wielant deze stellingen: Londen, British Museum, *Landsdowne*, MS. 627, f°209r-209v.

22 J.de Damhouder, *Practycke ende handrbouck in criminele zaeken*, Leuven, 1555 (herdruk door J. Dauwe en J.Monballyu, Roesselare, 1981), cap. 80, 8-9 (p. 121) en cap. 89, 9-18 (p. 148).

23 Ad D. 48, 5, 23 pr: '...sunt enim res veneris antecedentia ipsum scelus, scilicet, apparatus, colloquia (...) locus constitutus, convivia, basia, tactus. Nam ab ipsis argumentum sceleris inducitur.'

24 Laingui, *La responsabilité...*, 311-312. Die interpretatie werd later overgenomen in de 19de -eeuwse rechtsleer en rechtspraak: Chauveau en Hélicé, *Théorie du Code pénal*, 170.

25 Zie Laingui, *La responsabilité...*, 306-314 voor de Franse rechtspraak.

Daarom lijkt het ons interessant om even nader in te gaan op een concreet geval dat anno 1555 werd berecht door Ferdinand de la Barre, soeverein-baljuw van Vlaanderen²⁶. De feiten waren de volgende.

Loys Vindegoet, 42 jaar, brouwer wonende in Sint-Michiels bij Brugge, vertrok op zondag 3 november 1555 rond negen uur 's morgens naar een bruiloftsfeest in Loppem. Hij was vergezeld van zijn echtgenote, Cathelyne van de Cappelle, een neefje en zijn knecht Hans uit Maastricht. Hans mende het paard dat de wagen trok waarop Cathelyne en het neefje hadden plaatsgenomen. Loys ging te voet.

Het bruiloftsfeest verliep naar wens. Van zodra het donker werd, besloot het echtpaar om samen met nog twee andere echtparen naar huis te gaan. Er werd overeengekomen dat Hans de vrouwen met de wagen naar huis zou brengen en dat de mannen te voet naar huis zouden gaan. Hans zette zich op het paard dat de wagen trok waarop Cathelyne, het neefje, de echtgenote van Jan van den Zande (lakensnijder in Brugge) en de echtgenote van Francoys van Houtte hadden plaatsgenomen. Loys volgde te voet samen met Francoys van Houtte en zijn zoon Jan.

Zoals verwacht bereikte Cathelyne als eerste de echtelijke verblijfplaats in Sint-Michiels. Zij nodigde de echtgenote van Jan van de Zande uit om samen met haar te wachten op de komst van hun beider echtgenoot. Intussen aten en dronken zij een stukje. Omstreeks negen uur in de avond maakte de echtgenote van Jan van de Zande zich ongerust. Zij vroeg zich af of haar echtgenoot niet onmiddellijk naar Brugge was doorgereisd. Iets voor tien uur besloot ze zelf naar Brugge door te reizen. Hans voerde haar met de brouwerswagen naar Brugge. Nog geen uur later was hij terug. Cathelyne en haar dienstmeid Maye waren nog op en zaten voor het haardvuur in de keuken.

Kort daarop besloot Cathelyne om te gaan slapen. Zij nam een kaars, wenste iedereen goede nacht en kroop in haar bed. Ook de meid en de

---

26 Kortrijk, Rijksarchief, *Fonds d'Ennetières*, 662, f°28v-36v. Van de eigenlijke rechtspraak van deze soeverein-baljuw van Vlaanderen is slechts heel weinig bewaard gebleven. In het 'Fonds d'Ennetières' is per toeval het gerechtsregister van Ferdinand de la Barre uit de periode 1554-1558 bewaard gebleven. Dit register werd nog niet bestudeerd. Over de soeverein-baljuw in deze periode: J. Proost, *Recherches historiques sur le souverain baillage de Flandre*, *Messenger des sciences historiques ou archives des arts et de la bibliographie de Belgique*, Gent, 1876, 259-311.

knecht gingen slapen, deze laatste in de brouwerij naast het woonhuis.

Na enige tijd hoorde Cathelyne lawaai in de keuken. Ze stond op, stak een kaars aan in de keuken en stelde vast dat de keukendeur, die 's nachts gewoonlijk vergrendeld werd, wijd open stond. Verwonderd ging ze naar de slaapkamer van de dienstmeid, die echter diep was ingeslapen. Vandaar ging naar de brouwerij waar zij Hans in zijn bed aantrof. Zij vroeg hem of hij in de keuken was geweest, waarop hij ontkennend antwoordde. Ze ging terug naar haar slaapkamer, kroop in haar bed en viel na enkele ogenblikken in slaap.

Hans was haar echter gevolgd. Zonder schaamte kroop hij bij Cathelyne in bed en nam haar vast. Aanvankelijk blameerde Cathelyne hem hiervoor, maar uiteindelijk gaf ze toe aan zijn 'eenparich aenvallen ende haer vrouwelicke broosheyd'. Ze liet toe dat hij 'zyne wille' met haar deed en had met hem 'vleschelicke conversatie'.

In gezelschap van Francoys van Houtte en zijn zoon Jan stapte Loys Vindegoet intussen gezwind naar Sint-Michiels. Na een tijdje begon het te regenen. Zij besloten om te schuilen in de herberg het 'Kroontje' in Loppem. Zij droogden hun klederen en dronken een paar pinten. Iets voor elf uur stapten zij op en gingen ze recht naar huis.

Loys Vindegoet kwam thuis omstreeks 12 uur. Hij vond zowel zijn voordeur als zijn achterdeur gesloten en stapte dan maar via de brouwerij het woonhuis binnen. In de brouwerij verwonderde hij er zich over dat Hans niet in zijn bed lag. Loys dacht dat hij een pint was gaan pakken. In het donker stapte hij regelrecht naar zijn slaapkamer, waar hij Cathelyne meteen toeriep: 'Calleken, slaapt gij al?'. Cathelyne, die nog maar net was bekomen van haar 'vleschelijcke conversatie', hoorde hem van ver aankomen en waarschuwde Hans. Die verstopte zich terstond onder de lakens. Cathelyne antwoordde dat ze nog niet sliep. Om te vermijden dat Loys Hans zou ontdekken, richtte zij zich op en stak Loys een hand toe. Loys greep in het maanlicht naar haar hand..., mistastte zich en had uiteindelijk de hand van Hans vast.

Aan de ruwheid van deze hand voelde Loys onmiddellijk aan dat er iets mis was. Hij trok Hans hand naar zich toe, zodat deze laatste zich wel moest oprichten en uit het bed springen. Meteen zag Loys dat Hans slechts een onderhemd en een 'zweetrokje' aanhad, terwijl zijn wambuis en zijn rode bonnet op een tafeltje voor het bed lagen. Loys werd woedend. Hij verweet zijn vrouw een hoer en zijn knecht

een dief en verrader te zijn. Hij dreigde om beiden van kant te maken. De knecht sloeg in paniek, greep hem bij zijn hoofd en poogde hem op de grond te duwen. Loys verdedigde zich en trok zijn dolk.

Cathelyne, die het ergste vreesde, kwam tussen. Zij klampte zich vast aan Loys en nam zelfs het lemmet van de dolk in haar hand. Hierdoor werd Loys nog woedender. Hij trok zijn dolk door haar hand en stak haar tweemaal in de rug. Zwaar bloedend liet Cathelyne hem los en sleepte zich naar de kamer van haar dienstmeid. Daar gooide zij zich uitgeput op haar bed roepend dat ze stervende was. Intussen was Hans ook zwaar toegetakeld. Loys stak hem meerdere keren met zijn dolk. Hij stopte slechts hiermee wanneer hij voelde dat Hans verslaptte en niet meer in staat was om behoorlijk te spreken.

Meteen besefte Loys de ernst van de situatie. Hij riep zijn meid Maye en beval haar een brandende kaars te brengen en de burenen te verwittigen. Toen Maye hieraan geen onmiddellijk gevolg gaf, ging Loys zelf het huis uit en riep hij zijn burenen op. Loys de Vestele, een 36-jarige beenhouwer, en Heindrick Huskin, een 31-jarige herbergier, stonden op en volgden hem naar de slaapkamer. Bij kaarslicht vonden zij daar de half naakte Hans in een plas bloed met zijn hoofd tegen een zetel. Hij leefde nog, maar zag er heel bleek uit. Hij kon niet meer spreken. Een half uur later, omstreeks één uur in de nacht, overleed hij.

Loys vertelde intussen aan zijn burenen en zijn meid Maye wat hem was overkomen. De burenen en de meid stelden vast dat het bed op twee plaatsen was beslapen. Kort daarop ging Loys naar Brugge. Wellicht wou hij aldus ontsnappen aan de plaatselijke autoriteiten die hij niet vertrouwde.

Een onbekende chirurgijn²⁷ voerde nog diezelfde dag (maandag 4 november) een lijkschouwing uit in aanwezigheid van Pieter Beeldeman, baljuw van de heerlijkheid van het 'Kanunnikse' en meester Jooris de Vrieze en meester Jacop Kervijn, beiden kanunniken van de collegiale kerk van Sint-Donaas in Brugge²⁸. Het verslag van de lijkschouwing werd overgeschreven in het gerechtsregister van de soeverein-baljuw. Men stelde vast dat Hans gestorven was ten gevolge van een vijftal messteken, waarvan één 'dodelijke' in zijn rug

---

27 In het proces-verbaal is de naam van de chirurgijn niet ingevuld.

28 Over de jurisdictie op de gronden van de proosdij en de relatie met het 'Kanunnikse': zie L. Gilliodts-Van Severen, *Coutume de la prévôté de Bruges*, 1, Brussel, 1887, 1-3, 46, 54 en 171-172.

tussen beide schouders, één 'dodelijke' in zijn linkeroksel, één in zijn lenden, één in zijn rechteronderarm en één in zijn linkerarm.

Na de lijkschouwing volgde een 'informatie preparatoire' of gerechtelijk vooronderzoek. De kanunniken verhoorden de ooggetuigen. Loys de Vestele, Heindrick Huuskins en de dienstmeid Mayken de Raedt, vertelden wat zij gezien en gehoord hadden. Cathelyne van de Cappelle gaf haar overspel toe en lichtte de omstandigheden van de vechtpartij toe.

Kort daarop werd Loys Vindegoet gevangen genomen. Jan de Voughenare, stedehouder van de soeverein-baljuw van Vlaanderen, liet hem in de Brugse gevangenis opsluiten. Diezelfde stedehouder hield op 23 november 1555 een tweede 'informatie preparatoire' in aanwezigheid van Adriaen de Mommengy en Antheunis Smoudt, twee leenmannen van de Burg van Brugge. Zij ondervroegen Francoys van Houtte en zijn zoon Jan over de omstandigheden waarin ze op 3 november 1555 terugkeerden van het bruiloftsfeest in Loppem. Francoys van Houtte zei daarbij dat Loys Vindegoet een goed, eerbaar en vreedzaam man was, die nooit ruzie had met zijn echtgenote of zijn knecht.

Loys de Vestele en Heindrick Huskin bevestigden die goede reputatie. Tot in detail vertelden ze nogmaals wat ze hadden meegemaakt in de nacht van 3 op 4 november 1555. Ook Maye de Raedt, dienstmeid en nicht van Loys Vindegoet, deed nog eens haar verhaal. Zij stelde dat Cathelyne wel zeer familiair met Hans omging, maar verklaarde dat ze geen weet had van enig geschil tussen deze Hans en haar meester Loys. Tenslotte werd Cathelyne van de Cappelle nog eens verhoord. Ze gaf slechts enkele nieuwe details vrij over haar overspel.

Diezelfde stedehouder en leenmannen verhoorden Loys Vindegoet op 26 november 1555. Tijdens dat 'examen' bekende Loys spontaan zijn doodslag. Hij betuigde ook zijn spijt over het gebeurde.

Daar de zaak uitzonderlijk en verre van simpel was, vroeg de soeverein-baljuw advies aan vijf Brugse rechtsgeleerden. Meester Arendt van de Baerze, meester Jacop de Corte, meester Jan Houdegheerste, Meester Jan van Damme en meester Maertin de Mil gaven nog dezelfde dag hun advies. Zij stelden dat Loys Vindegoet, 'ghemerct de circumstancien van den faicte, tyde ende plaetse ende de qualiteyten van den persoonen zo wel van den facteur als van den overledene', niet 'naer rechte' kon gestraft worden met de gewone

dood- of lijfstraf wegens doodslag. Zij adviseerden een geldboete van 100 gouden carolussen en een boetebedevaart naar het Heilig Sacrament van Mirakelen in Brussel.

De soeverein-baljuw van Vlaanderen nam dit advies letterlijk over in zijn vonnis van 27 november 1555 dat werd uitgesproken in aanwezigheid van bovengenoemde leenmannen van de Burg van Brugge. De bedevaart naar Brussel moest binnen de zes weken zijn volbracht. Loys werd ook veroordeeld tot de gerechtskosten.

Loys zat blijkbaar goed bij kas. Hij betaalde terstond de gerechtskosten en de geldboete en deed zijn boetebedevaart naar Brussel op 11 december 1555. Nog dezelfde dag bracht hij hiervan een attest binnen bij de soeverein-baljuw van Vlaanderen. Die ontlaste hem op 18 december van zijn veroordeling. Of hij met zijn 14 jaar jongere vrouw nog een gelukkig leven kende, en of deze vrouw door de plaatselijke rechtbank of officialiteit zelf wegens overspel werd gestraft, is ons niet bekend.

Besluit

Uit bovengenoemd verhaal blijkt dat de rechtsleer en de rechtspraak in de 16de eeuw niet bereid waren om het klassieke Romeins recht klakkeloos over te nemen. Loys Vindegoet had zijn knecht Hans nochtans op heterdaad betrapt, zij het niet op het ogenblik van de geslachtsdaad, maar kort daarna. De betrapping geschiedde in zijn eigen woning en de medeplichtige knecht was hem minderwaardig. Toch spraken de vijf geconsulteerde advocaten en de soeverein-baljuw van Vlaanderen hem niet vrij in toepassing van D. 48, 5, 25 (24). Zij verkozen een mindere (door de rechter te bepalen) straf. Dit was uiteindelijk ook de oplossing van art. 324 C.P en art. 411 S.W., zij het dat de wet nu deze strafvermindering bepaalde.